

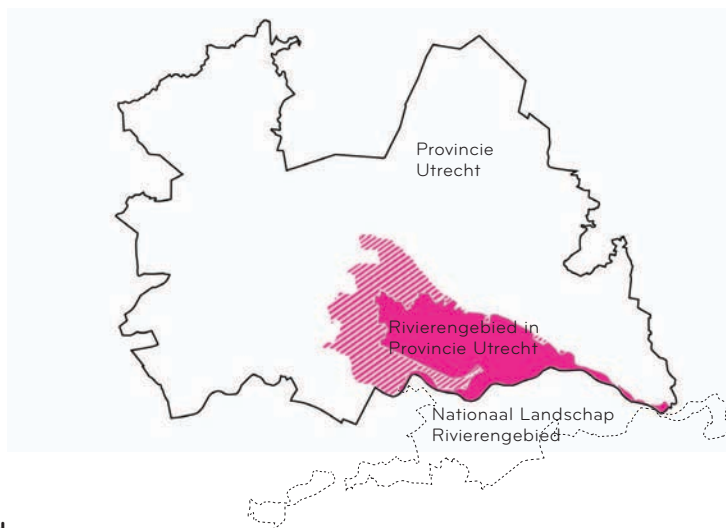
5 KERNKWALITEITEN IN HOOFDLIJNEN

In de Nota Ruimte van het ministerie van VROM zijn de kernkwaliteiten voor de verschillende Nationale Landschappen benoemd. Elke provincie heeft de opdracht gekregen deze kernkwaliteiten voor haar Nationale Landschappen nader uit te werken. De provincie Utrecht heeft in haar Streekplanuitwerking (2008) de kernkwaliteiten voor het Nationaal Landschap Rivierengebied uitgebreid tot de onderstaande vier kernkwaliteiten. Deze worden in de huidige kwaliteitsgids uitgewerkt.

De Nota Ruimte benoemt drie kernkwaliteiten voor het Rivierengebied:

1. **Schaalcontrast van zeer open naar besloten.**
2. **Samenhangend stelsel van rivier - uiterwaard - oeverwal - kom.**
3. **Samenhangend stelsel van hoge stuwwal - flank - kwelzone - oeverwal - rivier.**

Daarbij wordt de volgende toelichting gegeven: "Het rivierenlandschap heeft heel herkenbare oeverwallen, die besloten zijn door de onregelmatige structuur van dorpen en beplantingen. Zij vormen een contrast met de open rationale verkaveling van de kommen. Langs de rivieren is het aaneengesloten karakter van uiterwaarden en buitendijkse nevenstromen van belang. Tussen de Rijn en de Utrechtse Heuvelrug ligt een opeenvolging van landschappen van laag naar hoog. Samenhangend met de gradiënt zijn verschillende grondsoorten aanwezig, elk met zijn eigen ontginningstype, variërend van

flankesdorpen, cope-ontginningen en een reeks van buitenplaatsen. Een fijnmazig stelsel van bosschages, laanbomen, struiken gekoppeld aan de waterlopen en wegen geeft dit gebied een karakteristiek halfopen groen karakter."

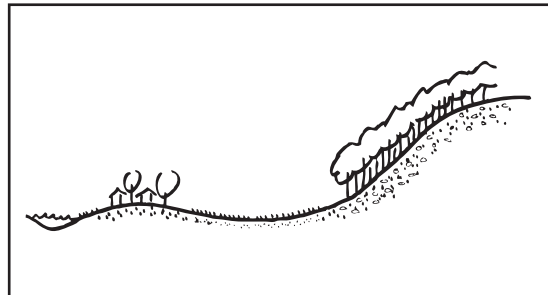
De Streekplanuitwerking stelt dat dit belangrijke kwaliteiten van het Nationaal Landschap zijn, maar dat voorbij wordt gegaan aan de bijzondere historische ligging van het gebied. Daarom wordt in de Streekplanuitwerking een vierde kernkwaliteit toegevoegd:

4. **De Kromme Rijn als vesting en vestiging.**

De Streekplanuitwerking geeft de volgende verduidelijking van de vier afzonderlijke kernkwaliteiten.

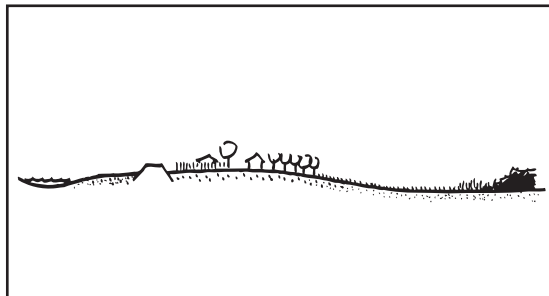

1. SCHAALCONTRAST VAN ZEER OPEN NAAR BESLOTEN
Het gebied kent een relatief ongestoorde opeenvolging van vier verschillende, lineaire landschappen met elk een duidelijke identiteit. Ze verschillen onderling sterk in de mate van openheid.

2. SAMENHANGEND STELSEL VAN RIVIER - UITERWAARD - OEVERWAL - KOM

De dynamische geschiedenis van de Rijn is af te lezen aan de vele (oude) rivierlopen in het gebied, de oeverwallen en de kommen. Het verschil tussen oeverwal en kom is zichtbaar aan de hoogteligging, het grondgebruik en de bebouwing van dorpen en linten.

3. SAMENHANGEND STELSEL VAN HOGE STUWWAL - FLANK - KWELZONE - OEVERWAL - RIVIER
De gebiedsopbouw is ontstaan door de ijstijd en de inwerking van de Rijn. Oostelijk heeft dit geleid tot een scherpe rand tussen stuwwal en rivierloop. Ter hoogte van Langbroek en westelijk daarvan is de overgang meer geleidelijk.

4. DE KROMME RIJN ALS VESTING EN VESTIGING
De stroomruggen van de Kromme Rijn zijn al eeuwenlang door de mens gebruikt voor vestiging, transport en verdediging. De Romeinse Limes lag hier. In de middeleeuwen was het een belangrijke vaarroute, met Dorestad en dorpen langs de rivier. Later speelde de Rijn een grote rol in het watersysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

1. SCHAALCONTRAST VAN ZEER OPEN NAAR BESLOTEN;

Het gebied kent een opeenvolging van verschillende langgerekte parallelle landschappen, zogenoemde lineaire landschappen. Deze verschillen onderling sterk in de mate van openheid. De kommen en de uiterwaarden zijn (relatief) open. De flanken van de Utrechtse Heuvelrug, de Langbroekerwetering en het Kromme Rijngebied vormen halfopen landschappen. De beboste Utrechtse Heuvelrug is het meest besloten landschapstype. Het is vooral van belang om deze verschillende vormen te behouden en te versterken.

2. SAMENHANGEND STELSEL VAN RIVIER - UITERWAARD - OEVERWAL - KOM;

De dynamische geschiedenis van de Rijn is af te lezen door de huidige loop van Nederrijn, Lek en Kromme Rijn, door de oeverwallen ter plaatse van oude rivierlopen en door de kommen, die zijn ontstaan in oude overstromingsvlakten. De zichtbaarheid wordt versterkt door de onderling variërende hoogteligging en het bijbehorende grondgebruik: akkerbouw, fruitteelt, dorpen en lintbebouwing op de hoger gelegen oeverwallen en stroomruggen en veeteelt ter plaatse van de lager gelegen kommen. De Langbroekerwetering met bospercelen en landgoederen vormt hierop een uitzondering.

3. SAMENHANGEND STELSEL VAN HOGE STUWWAL - FLANK - KWELZONE - OEVERWAL - RIVIER.

De gebiedsopbouw is ontstaan in de ijstijd en na die tijd door de inwerking van de Rijn. Bij Rhenen is hierdoor een scherp contrast ontstaan tussen de stuwwal en de laaggelegen, open rivierloop. Meer naar het westen bestaat de overgang uit een steilrand en een kampengebied op de flank van de Utrechtse Heuvelrug. Tussen de Utrechtse Heuvelrug en de Kromme Rijn is een kwelrijk kommengebied ontstaan, waarin bij de gebiedsontginning de Langbroekerwetering is gegraven.

4. DE KROMME RIJN ALS VESTING EN VESTIGING.

De Kromme Rijn is al eeuwen een gebied van verdedigen en vestigen. In de Romeinse tijd als onderdeel van de Limes en in de middeleeuwen als transportroute tussen Utrecht en Dorestad, waarlangs de dorpen zijn ontstaan. Het gebied kenmerkt zich door zeer hoge archeologische waarden. Belangrijk is hierbij de samenhang tussen de verschillende cultuurhistorische elementen en structuren. De rivier had ook een plaats in het defensiemechanisme van de nabijgelegen Nieuwe Hollandse Waterlinie. Hierbij werden de laaggelegen gebieden voor inundatie benut en werden op de hogere delen de extra versterkingen (forten) gebouwd.